

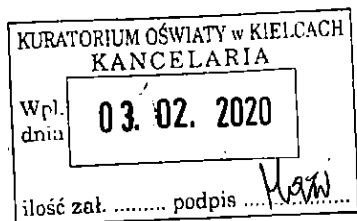

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Kielcach

LKI.410.009.01.2019

Kazimierz Mądzik
Świętokrzyski Kurator Oświaty
Kuratorium Oświaty w Kielcach
25-516 Kielce, al. IX Wieków Kielc 3

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/075 – Indywidualizacja kształcenia po wprowadzeniu zmian w przepisach oświatowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Kuratorium Oświaty w Kielcach (dalej również: Kuratorium lub KO w Kielcach), al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Kazimierz Mądzik, Świętokrzyski Kurator Oświaty (dalej: Kurator Oświaty, Kurator, ŚKO), od 7 marca 2016 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Wdrażanie zmian dotyczących indywidualizacji procesu nauczania. 2. Monitorowanie wdrożonych zmian dotyczących indywidualizacji procesu nauczania.
Okres objęty kontrolą	Lata szkolne 2017/2018 i 2018/2019, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały związek z przedmiotem kontroli.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach
Kontrolerzy	1. Iwona Reznier, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LKI/86/2019 z 8 października 2019 r. 2. Barbara Jaros, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKI/98/2019 z 4 listopada 2019 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489; ze zm. (dalej: ustawa o NIK).

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Kuratorium w zakresie przygotowania procesu wdrażania zmian związanych z indywidualizacją kształcenia oraz monitorowania jego przebiegu.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Kuratorium zapewniło odpowiednie przygotowanie merytoryczne dotyczące wprowadzanych zmian w przepisach to regulujących, zarówno dla swoich pracowników, jak również dla dyrektorów szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych, nauczycieli i specjalistów. Do Ministerstwa Edukacji Narodowej przekazywano rzetelne informacje związane z wdrażaniem zmian. Działania edukacyjno-informacyjne skierowane do rodziców, nauczycieli i dyrektorów szkół prowadzono odpowiednio wcześniej i z wykorzystaniem różnych form przekazywania informacji.

W ramach prowadzonego przez Kuratorium nadzoru pedagogicznego w każdym z badanych lat szkolnych uwzględniane były badania dotyczące indywidualizacji kształcenia, w tym wspierania uzdolnień. Prawidłowo wydano decyzję administracyjną dotyczącą obszaru indywidualizacji kształcenia, rozpatrywano skargi i wnioski z tym związane, a także opiniowano arkusze organizacji szkół zgodnie z obowiązującymi przepisami. Kuratorium podejmowało również działania mające na celu rozwijanie zainteresowań oraz wspieranie uczniów zdolnych z terenu województwa świętokrzyskiego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Wdrażanie zmian dotyczących procesu indywidualizacji nauczania

Opis stanu faktycznego

Niespełna trzy miesiące przed dniem 1 września 2017 r., w którym weszły w życie przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe⁴, wprowadzające zmiany dotyczące indywidualizacji kształcenia, Ministerstwo Edukacji Narodowej (dalej: MEN, Ministerstwo) pisemnie informowało kuratorów oświaty⁵ o konieczności zintensyfikowania działań mających na celu wsparcie przedszkoli i szkół w zakresie organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (dalej: SPE), w tym wdrażania edukacji włączającej, prosząc jednocześnie o wyznaczenie dwóch wizytatorów, którzy będą odpowiedzialni za realizację tych zadań na terenie województwa (tzw. wizytatorów ds. SPE). W piśmie wskazano, że osoby te zostaną zaproszone do współpracy z MEN oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji (dalej: ORE), zaś w trakcie pierwszego spotkania (zaplanowanego na 20-21 czerwca 2017 r.) zaprezentowane będą zmiany w przepisach dotyczące kształcenia uczniów ze SPE i przykłady dobrych praktyk, jak również omawiane problemy identyfikowane w tym obszarze przez wizytatorów w ramach prowadzonego nadzoru pedagogicznego, a także ustalone zasady dalszej współpracy oraz potrzeby w zakresie wsparcia działań kuratoriów ze strony MEN i ORE.

W wyznaczonym terminie (12 czerwca 2017 r.), KO w Kielcach poinformowało MEN, że w ww. spotkaniu weźmie udział dwóch wyznaczonych ds. SPE wizytatorów. Pod koniec grudnia 2017 r., za zgodą MEN, do listy wizytatorów ds. SPE dopisano trze-

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 1148, ze zm.

⁵ Pismem znak DWKI-WSPE.4035.190.2017.KT z 5 czerwca 2017 r.

ciego wizytatora. Wizytatorzy byli pracownikami Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii.

(akta kontroli str. 262-265)

Do końca roku szkolnego 2018/2019 w ośrodku szkoleniowym w Sulejówku odbyło się dziewięć, organizowanych przez MEN i ORE, cyklicznych spotkań informacyjno-konsultacyjnych dla wizytatorów ds. SPE⁶. Jeden wizytator wziął udział w siedmiu z nich, drugi – w sześciu, a trzeci – w dwóch⁷.

Na pierwszym ze spotkań (w dniach 20-21 czerwca 2017 r.), w ramach prezentacji pn. *Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zastosowanie przepisów prawa w praktyce* zaprezentowano zmiany w przepisach, m.in. nowe rozwiązania zawarte w projektach rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej⁸. Omawiano na nim także kwestie dotyczące: roli kuratoriów oświaty w efektywnym wspieraniu ucznia ze SPE; współpracy na rzecz takiego ucznia – wykorzystania zasobów środowiska lokalnego; skutecznego organizowania wsparcia na poziomie województwa – roli poradni psychologiczno-pedagogicznych (dalej: PPP), placówek doskonalenia nauczycieli i organizacji pozarządowych; analizy potrzeb i możliwości efektywnej współpracy na rzecz ucznia ze SPE; planowanych zmian w systemie pomocy psychologiczno-pedagogicznej (dalej: pomoc p-p) jak również zasady współpracy kuratoriów z MEN i ORE.

Na kolejnych spotkaniach poruszano, związane z kształceniem dzieci ze SPE, zagadnienia takie jak np.: organizacja kształcenia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym w szkole ogólnodostępnej; dokumentowanie, monitorowanie oraz ewaluacja pomocy p-p; wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania ucznia (dalej: WOFU) oraz indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (dalej: IPET); wczesne wspomaganie rozwoju dziecka; współpraca szkoły z rodzicami na rzecz efektywnej edukacji; problemy edukacyjne i społeczne dzieci CODA⁹; specyfika funkcjonowania i potrzeby edukacyjne uczniów głuchoniewidomych oraz organizacja kształcenia, wychowania i wsparcia tych osób; finansowanie kształcenia specjalnego i pomocy p-p; funkcjonowanie uczniów ze spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera oraz dostosowywanie warunków edukacyjnych do ich potrzeb; zadania psychologa, pedagoga, pedagoga specjalnego, asystenta, pomocy nauczyciela; specyfika funkcjonowania uczniów z zaburzeniami przetwarzania słuchowego oraz metody i formy pracy z nimi; funkcjonowanie uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz niedostosowanych społecznie; odwołanie od orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (tryb, procedury, zasady); funkcjonowanie dzieci i młodzieży powracających z migracji; uczniowie cudzoziemcy w polskiej szkole; rozpoznawanie zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży; metody i formy pracy, diagnoza trudności i potrzeb oraz organizowanie pomocy w szkole.

⁶ W terminach: 20-21 czerwca 2017 r., 30-31 października 2017 r., 23-24 stycznia 2018 r., 9-10 kwietnia 2018 r., 9-10 lipca 2018 r., 11-12 grudnia 2018 r., 25-26 lutego 2019 r., 8-9 kwietnia 2019 r. i 17-18 czerwca 2019 r.

⁷ Pierwsza z tych osób nie była obecna na spotkaniach w październiku 2018 r. i czerwcu 2019 r., druga – w styczniu i październiku 2018 r. oraz czerwcu 2019 r., natomiast trzecia uczestniczyła tylko w spotkaniach, które odbyły się w styczniu i kwietniu 2018 r.

⁸ Tj. projektach m.in.: rozporządzenia z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (opublikowanego w Dz. U. z dnia 24 sierpnia 2017 r. pod poz. 1578), rozporządzenia z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (opublikowanego w Dz. U. z dnia 25 sierpnia 2017 r. pod poz. 1591), rozporządzenia z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (opublikowanego w Dz. U. z dnia 29 sierpnia 2017 r. pod poz. 1616), rozporządzenia z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (opublikowanego w Dz. U. z dnia 14 września 2017 r. pod poz. 1743).

⁹ Tj. słyszących dzieci głuchych rodziców.

(akta kontroli str. 285-287, 321-322, 331-332, 351-352, 355-360, 430-431, 441-442, 443-447, 468-475, 501)

Przed ww. spotkaniami MEN i ORE zachęcały wizytatorów ds. SPE do określania potrzeb szkoleniowych, tj. zgłaszania zagadnień i problemów, które powinny być na nich omówione. KO w Kielcach przekazało swoje propozycje dwukrotnie:

- 19 czerwca 2017 r. (przed pierwszym spotkaniem): 1. *Uczeń niepełnosprawny klasy I gimnazjum, a przedłużenie okresu nauki;* 2. *Czy uczeń klasy I gimnazjum, który w roku szkolnym 2016/2017 nie uzyska promocji do klasy II gimnazjum i od września 2017 r. będzie kontynuował naukę w klasie VII szkoły podstawowej powinien mieć wydane nowe orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego na czas nauki w szkole podstawowej?* 3. *Problemy w relacjach z rodzicami dziecka mającymi ograniczone prawa rodzicielskie.* 4. *Na jaki etap edukacji (pierwszy czy drugi) PPP wydaje orzeczenie uczniowi klasy III szkoły podstawowej w czerwcu, lipcu i sierpniu 2017 r.?*
- 8 września 2017 r. (przed drugim spotkaniem): 1. *Finansowanie zadań związanych z organizowaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej;* 2. *Moduł poświęcony zindywidualizowanej ścieżce edukacyjnej;* 3. *Zagadnienia związane z zajęciami rewalidacyjnymi (katalog zajęć, kwalifikacje nauczycieli do prowadzenia poszczególnych rodzajów zajęć).*

Ponadto 13 grudnia 2018 r. wizytator ds. SPE, z uwagi na często zgłaszane pytania w tej sprawie, zwróciła się z pytaniem do ORE czy MEN przekazało informację dotyczącą liczby godzin zajęć edukacyjnych realizowanych w ramach zindywidualizowanej ścieżki nauczania oraz na podstawie IPET, w ramach zajęć indywidualnych (tj. czy należy trzymać się sztywno ramówki). Odpowiedź została zamieszczona 11 marca 2019 r. na forum dla wizytatorów ds. SPE, funkcjonującym w ramach udostępnianej przez ORE platformy www.doskonaleniewsieci.pl.

(akta kontroli str. 285-286, 317, 319-320, 433-434, 439)

Kuratorium otrzymywało z MEN lub ORE (drogą elektroniczną) materiały do wykorzystania we wdrażaniu zmian w zakresie indywidualizacji kształcenia. Były to:

- prezentacje omawiane na spotkaniach dla wizytatorów ds. SPE, m.in. dotyczące: zastosowania przepisów prawa w praktyce wspierania uczniów ze SPE oraz skutecznej organizacji wsparcia na ich rzecz (3 lipca 2017 r.); finansowania edukacji uczniów ze SPE oraz zasad finansowania organizacji kształcenia specjalnego w jednostkach samorządu terytorialnego (6 lipca 2018 r.);
- inne materiały dotyczące uczniów ze SPE, w tym m.in.: stanowisko MEN w zakresie interpretacji przepisów przejściowych regulujących ważność orzeczeń wydanych przed 1 września 2017 r. (12 lipca 2017 r.); publikacje: *Model lokalnej współpracy na rzecz dzieci ze SPE* (6 marca 2018 r.), *Uczeń z zespołem Aspergera w szkole ogólnodostępnej*, *Tworzenie warunków edukacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością*, *Edukacja uczniów z niepełnosprawnością*, *Dziecko przewlekłe chore*, a także wzory IPET i WOFU oraz plakat obrazujący organizację pomocy p-p w świetle przepisów (28 lutego 2019 r.); rekomendacje wypracowane w toku realizacji (przez MEN i Europejską Agencję ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej) pierwszego etapu projektu pn. *Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce* (28 maja 2019 r.).

(akta kontroli str. 290-316, 335-346, 361-388, 398-416, 455-467, 502-503, 539-550)

W sierpniu 2018 r., po zakończeniu roku szkolnego 2017/2018, od którego weszły w życie zmiany, KO w Kielcach uzyskało od publicznych PPP funkcjonujących w 17 miejscowościach województwa świętokrzyskiego (wszystkich) dane statystyczne o liczbie wydanych przez te poradnie, w okresie od 1 września 2017 r.

do 31 lipca 2018 r., orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego w podziale na przyczyny/podstawy (tj. poszczególne rodzaje niepełnosprawności, niedostosowanie społeczne i zagrożenie tym niedostosowaniem), w tym orzeczeń, w których została określona potrzeba realizacji wybranych zajęć indywidualnie z dzieckiem/ucniem lub w grupie do 5 dzieci/ucniów oraz o liczbie wydanych w tym okresie opinii w sprawie objęcia zindywidualizowaną ścieżką kształcenia. Według zebranych informacji PPP łącznie wydały:

- 1478 orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego (w 1317 przypadkach przyczyną była niepełnosprawność, w 99 niedostosowanie społeczne, a w 62 zagrożenie tym niedostosowaniem), przy czym w 238 z nich (dla ww. przyczyn odpowiednio w 225, dwóch i 11 przypadkach) określono potrzebę realizacji wybranych zajęć indywidualnie lub w grupie do 5 dzieci/ucniów;
- 46 opinii o potrzebie objęcia zindywidualizowaną ścieżką kształcenia.

(akta kontroli str. 581-583)

Z prowadzonej w Kuratorium dokumentacji nie wynika, czy w ramach przygotowania do wdrażania zmian związanych z indywidualizacją kształcenia, poza zebraniem powyższych danych, SKO rozpoznał skalę potrzeb w tym zakresie, w szczególności czy dysponował kluczowymi danymi o liczbie dzieci/ucniów ze SPE (m.in. szczególnie uzdolnionych i nauczanych indywidualnie) oraz ich rozkładzie terytorialnym, a także czy wdrażanie przedmiotowych zmian poprzedzone było identyfikacją czynników ryzyka (potencjalnych trudności związanych z ich wprowadzaniem).

Zapytany o to Kurator Kazimierz Mądzik wyjaśnił: *Świętokrzyski Kurator Oświaty dokonał rozpoznania skali potrzeb związanych z przygotowaniem zmian w zakresie indywidualizacji kształcenia poprzez analizę danych liczbowych dzieci/ucniów ze SPE pozyskanych z SIO oraz (...) zamieszczonych na stronie www.cie.men.gov.pl. Od września 2018 r. wizytatorom KO w Kielcach została udostępniona witryna Intranet KO Kielce, która zawiera informacje o liczbie uczniów ze SPE oraz dzieciach objętych wczesnym wspomaganiem. Istotnym źródłem informacji związanych z kształceniem, wychowaniem i opieką uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi były dane pozyskiwane w trakcie indywidualnych i telefonicznych rozmów i konsultacji z dyrektorami szkół, rodzicami i organami prowadzącymi. Na podstawie tych danych sformułowano i przekazano za pośrednictwem poczty elektronicznej do MEN propozycje zagadnień i problemów związanych z projektowanymi zmianami w prawie oświatowym (czerwiec 2017 r.). Proces wdrażania zmian związanych z indywidualizacją kształcenia poprzedzony był identyfikacją zewnętrznych czynników ryzyka w zakresie:*

- *obaw dyrektorów szkół w sprawie organizacji nowej formy udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w postaci zindywidualizowanej ścieżki kształcenia i realizacji wybranych zajęć edukacyjnych indywidualnie lub w grupie do 5 uczniów z SPE,*
- *kwalifikacji nauczycieli do współorganizowania kształcenia integracyjnego i specjalnego, prowadzenia zajęć w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie zajęć rozwijających umiejętności uczenia się i rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz zajęć rewalidacyjnych,*
- *organizacji nauczania indywidualnego w szkole, w tym udziału ucznia w zajęciach edukacyjnych wspólnie z klasą,*
- *kwalifikacji nauczycieli do prowadzenia zajęć rozwijających umiejętności uczenia się i rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne,*
- *nowej organizacji nauczania indywidualnego w szkole,*
- *planowania godzin w arkuszu organizacji szkół z przeznaczeniem na udzielanie uczniom z SPE pomocy psychologiczno-pedagogicznej.*

Jako zidentyfikowane wewnętrzne czynniki ryzyka Kurator wskazał fluktuację kadry wizytatorów oraz fakt, że wdrażanie zmian w prawie oświatowym przypadło na okres wakacji, co znacznie ograniczało współpracę i kontakt z dyrektorami i nauczycielami szkół, zaś jako działania podejmowane w ramach zarządzania zidentyfikowanymi czynnikami ryzyka:

- przekazanie do MEN propozycji zagadnień i problemów związanych z projektowanymi zmianami w prawie oświatowym (czerwiec 2017 r.),
- przekazanie podczas narad inauguracyjnych rok szkolny 2017/2018 zmian w przepisach prawa oświatowego,
- szkolenia dla nowo powołanych dyrektorów i dyrektorów tzw. „małych szkół”¹⁰,
- szkolenie wizytatorów w sprawie zasad organizacji kształcenia uczniów ze SPE i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- podczas naboru nowych wizytatorów sprawdzanie wiedzy merytorycznej, w tym dotyczącej kształcenia uczniów ze SPE,
- udzielanie porad dyrektorom szkół w trakcie opiniowania zmian do arkuszy organizacyjnych szkół/placówek,
- udzielanie licznych porad i konsultacji indywidualnych i telefonicznych dyrektorom, nauczycielom i rodzicom (...) na temat prawa oświatowego, ze szczególnym uwzględnieniem spraw związanych z kształceniem specjalnym, edukacją włączającą oraz organizacją i udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Na etapie wdrażania zmian związanych z indywidualizacją kształcenia w oparciu o nowe rozwiązania prawne wizytatorzy Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii, zgodnie z przydzielonymi w ramach nadzoru pedagogicznego szkołami i placówkami, pozyskali informacje o dzieciach i uczniach ze SPE podczas opiniowania arkuszy organizacyjnych oraz zmian wprowadzanych do ww. arkuszy. Korzystają również z SIO oraz danych zamieszczonych na stronie www.cie.men.gov.pl.

(akta kontroli str. 980-984)

Podczas spotkań w Sulejówku wizytatorzy ds. SPE z KO w Kielcach, na prośbę organizatorów, dwukrotnie przedstawiali prezentacje dotyczące kształcenia uczniów ze SPE w województwie świętokrzyskim. I tak:

- w październiku 2017 r. w szczególności:
 - sygnalizowali duże zapotrzebowanie szkół/placówek na doskonalenie nauczycieli do pracy z dzieckiem autystycznym i z zespołem Aspergera, organizacji pomocy p-p w szczególności w zakresie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia, a także dotyczące roli i zadań nauczyciela pracującego z uczniami ze SPE;
 - wskazywali na realizację w latach szkolnych 2016/2017-2017/2018 – w ramach grantów objętych Wojewódzkimi Zadaniem Edukacyjnymi – szkoleń dla nauczycieli, dotyczących: edukacji włączającej, dostosowywania wymagań do potrzeb edukacyjnych ucznia, a także zagadnień związanych z funkcjonowaniem uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym w szkole ogólnodostępnej;
 - omawiali współpracę szkół ogólnodostępnych ze szkołami specjalnymi, wdrażanie nowych przepisów i działania Kuratorium w zakresie upowszechniania informacji w sprawie kształcenia uczniów ze SPE;
- w grudniu 2018 r.:

¹⁰ Pojęcie to jest różnie definiowane. Zgodnie z § 1 ust. 2 pkt 11 rozporządzenia MEN z dnia 15 grudnia 2017 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2018 (Dz. U. poz. 2395), *małe szkoły* to te szkoły podstawowe, w których iloraz liczby uczniów w szkole i liczby klas w szkole jest niższy lub równy 12 (z wyłączeniem niektórych grup uczniów). Zgodnie z wcześniej obowiązującym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2017 (Dz. U. poz. 2298), to szkoła podstawowa, w której liczba uczniów nie przekraczała 70.

- prezentowali dane statystyczne dotyczące m.in. liczby wydanych przez publiczne PPP orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego i orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży;
- omawiali przykłady właściwej organizacji: indywidualnego nauczania, zajęć indywidualnych oraz zindywidualizowanej ścieżki kształcenia.

(akta kontroli str. 322-330, 426-428, 431-438)

Dwukrotnie w kontrolowanym okresie KO w Kielcach, w wyznaczonych terminach, przekazywało do MEN informacje związane z wdrażaniem zmian z zakresu indywidualizacji kształcenia, tj.:

- pismem z 30 sierpnia 2018 r.¹¹ – informacje o zadaniach zrealizowanych przez Kuratorium w roku szkolnym 2017/2018 w ramach organizacji kształcenia dzieci/uczniów ze SPE i upowszechnianiem edukacji włączającej, w tym dotyczące: zorganizowanych konferencji i liczby ich uczestników, form i wymiaru zrealizowanych przez wizytatorów działań informacyjno-szkoleniowych mających na celu zapewnienie prawidłowego wdrożenia nowoprzyjętych zasad organizacji nauki części uczniów, a także efektów pracy wizytatorów, rodzaju i charakteru problemów zgłaszanych im przez dyrektorów, nauczycieli i rodziców oraz sposobów ich rozwiązywania; w piśmie odnotowano, że działania zainicjowane przez KO w Kielcach wpłynęły znacząco na spadek liczby bezpośrednich i telefonicznych interwencji zgłaszanych przez dyrektorów, nauczycieli i rodziców;
- pismem z 19 października 2018 r. – informacje na temat działań podjętych na rzecz upowszechniania edukacji włączającej, w tym m.in. dane liczbowe oraz jakościowe o zorganizowanych przez dyrektorów szkół ogólnodostępnych, w których uczą się dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami spotkaniach, mających na celu przedstawienie rodzicom możliwości organizacji kształcenia ich dzieci w oparciu o IPET (przekazane informacje pochodziły z ankiety on-line, którą wypełniło 396 dyrektorów szkół, z tego: 295 szkół podstawowych, 48 gimnazjów i 53 szkół ponadgimnazjalnych).

(akta kontroli str. 568-580)

Pismem z 28 maja 2019 r. MEN zwrócił się do kuratorów oświaty o przygotowanie (według przesłanego schematu) i przekazanie do 15 sierpnia 2019 r. raportu o stanie edukacji włączającej w województwie. KO w Kielcach przystąpiło do zbierania niezbędnych informacji. Ostatecznie, z uwagi na przesłaną 14 czerwca 2019 r. prośbę MEN o wyofanie się z prac (ze względu na przygotowywanie nowej wersji ankiety), raport nie powstał.

(akta kontroli str. 502-538, 551-567)

W sierpniu 2018 r. ORE zaprosił wizytatorów ds. SPE do udziału w rozpoczynanym (wspólnie z Wydziałem Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego) projekcie pn. *Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych uczniów z chorobami przewlekłymi w edukacji włączającej*. W ramach uczestnictwa w nim Kuratorium przekazało ww. podmiotom:

- w listopadzie 2018 r. *Kartę monitorowania działań kuratorium oświaty w zakresie edukacji i opieki nad uczniami z chorobami przewlekłymi*, zawierającą informacje o problemach zgłaszanych w tym zakresie w roku szkolnym 2017/2018 przez rodziców oraz pracowników szkół i poradni p-p, a także o działaniach podjętych przez KO w Kielcach w celu rozwiązania tych problemów;
- w kwietniu 2019 r. *kartę potrzeb*, określającą czego potrzebuje Kuratorium, aby efektywnie wspierać w szkołach uczniów z chorobami przewlekłymi – wskazano

¹¹ W odpowiedzi na pismo MEN znak DWKI-WSPE.4034.45.2018.AP z dnia 23 sierpnia 2018 r., związane z pismem Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie regulacji prawnych dotyczących kształcenia dzieci i uczniów ze SPE, w szczególności zmiany przepisów dotyczących organizacji indywidualnego nauczania.

w niej co wymaga zmiany (tj. potrzeby i oczekiwania) oraz zawarto propozycje rozwiązań zgłoszonych problemów.

Realizacja projektu ma się zakończyć w 2020 r. konferencją podsumowującą oraz wydaniem publikacji zawierającej rekomendacje w przedmiotowym zakresie.

(akta kontroli str. 483-497)

W związku z koniecznością wdrożenia obowiązujących od 1 września 2017 r. zmian dotyczących indywidualizacji procesu nauczania, SKO nie dokonywał w Kuratorium zmian organizacyjnych ani kadrowych. Trzy osoby wyznaczone na wizytatorów ds. SPE, zgodnie z zakresami czynności, przynajmniej od 2014 r. wykonywały zadania związane z kształceniem uczniów ze SPE. Wszystkie były pracownikami Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii, do którego należało m.in.: wspomaganie pracy szkół i placówek na terenie województwa, monitorowanie wybranych obszarów ich działalności, opracowywanie strategii działań wynikających z wniosków ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego, przygotowywanie narad w oparciu o te wnioski oraz potrzeby zgłaszane przez dyrektorów szkół i placówek, koordynowanie i prowadzenie spraw z zakresu skarg i wniosków, a także udzielanie porad oraz merytorycznych odpowiedzi na pytania pisemne i telefoniczne.

(akta kontroli str. 12-14, 39-41, 62-64, 83-84, 262-265, 268, 270, 274, 277, 280, 283)

Datowanym na 26 marca 2018 r. pismem MEN przypominało, że do zadań wizytatorów ds. SPE należało:

- 1) wspieranie innych wizytatorów w kuratorium – udzielanie i zbieranie informacji, konsultowanie spraw z zakresu organizacji kształcenia uczniów ze SPE;
- 2) wspieranie dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek oraz rodziców uczniów ze SPE – udzielanie informacji, konsultacje i porady w zakresie stosowania prawa;
- 3) upowszechnianie dobrych praktyk;
- 4) uaktywnianie lokalnych zasobów i wspieranie współpracy międzyinstytucjonalnej na terenie województwa;
- 5) współpraca z MEN i ORE w opracowaniu nowych rozwiązań w zakresie SPE.

(akta kontroli str. 331-332, 348)

Powyższe zadania realizowane były w szczególności w następujący sposób:

- wspieranie innych wizytatorów w kuratorium oświaty – udzielanie i zbieranie informacji, konsultowanie spraw z zakresu organizacji kształcenia uczniów ze SPE, poprzez m.in.:
 - udział wizytatorów Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii w wojewódzkiej konferencji *Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianie edukacji włączającej* organizowanej przez KO Kielce na zlecenie MEN (grudzień 2017 r.),
 - zebranie i opracowanie danych (konsultacje z wizytatorami, wyjaśnianie zaistniałych problemów), dotyczących potrzeb kuratorium w celu efektywnego wspierania uczniów z chorobami przewlekłymi w szkołach oraz karty monitorowania działań kuratorium oświaty w zakresie edukacji i opieki nad uczniami z chorobami przewlekłymi oraz potrzeb Kuratorium w zakresie efektywnego wspierania uczniów z chorobami przewlekłymi w szkołach (kwiecień-maj 2019 r.),
 - udzielanie innym wizytatorom – zwłaszcza przed przeprowadzaniem kontroli doraźnych oraz opiniowaniem arkuszy i aneksów organizacji pracy szkół i placówek – informacji z zakresu kształcenia dzieci i uczniów ze SPE (na bieżąco w razie potrzeby);

- wspieranie dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek oraz rodziców uczniów ze SPE – udzielanie informacji, konsultacje i porady w zakresie stosowania prawa, poprzez m.in.:
 - udział wizytatorów w szkoleniu dyrektorów szkół i placówek z terenu miasta Kielce organizowanym przez Urząd Miasta Kielce i Samorządowy Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach; przedstawienie zmian w przepisach prawa oświatowego w zakresie organizowania pomocy p-p oraz kształcenia i wspomagania dzieci i uczniów ze SPE (wrzesień, październik 2017 r.),
 - szkolenie dyrektorów *małych szkół* w zakresie organizacji pomocy p-p i kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej (listopad 2017 r.),
 - szkolenie nowo powołanych dyrektorów – omówienie zagadnień dotyczących ucznia niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej w świetle obowiązujących przepisów prawa oświatowego (listopad 2017 r.),
 - szkolenie dyrektorów, pedagogów i nauczycieli szkół ogólnodostępnych z terenu powiatu sandomierskiego nt. ucznia niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej oraz organizacji pomocy p-p w świetle obowiązujących przepisów prawa oświatowego (listopad 2017 r.),
 - przygotowywanie i przeprowadzenie na zlecenie MEN wojewódzkiej konferencji *Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianie edukacji włączającej* dla dyrektorów szkół i placówek ogólnodostępnych, pedagogów i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (dalej: jst) (grudzień 2017 r.),
 - utworzenie na stronie internetowej KO w Kielcach zakładki pn. *Edukacja włączająca*, gdzie prezentowane są przepisy prawa i inne informacje ułatwiające interesariuszom wdrażanie zadań dotyczących kształcenia uczniów ze SPE i rozwiązywanie ewentualnych problemów (grudzień 2017r.),
 - prowadzenie spraw związanych z powołaniem i funkcjonowaniem punktów konsultacyjnych w ramach projektu *ŚKO Wsparcie szkół ogólnodostępnych w realizacji zadań związanych z kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianiem edukacji włączającej* (od grudnia 2017 r.),
 - udzielanie porad i konsultacji dyrektorom szkół i organom prowadzącym szczególnie w okresie opracowywania arkuszy organizacyjnych szkół oraz zmian wprowadzanych do arkuszy (na bieżąco i w razie potrzeb),
 - udzielanie wyjaśnień i konsultacji interesariuszom (rodzicom, nauczycielom, dyrektorom, przedstawicielom jst) zgłaszającym problemy w zakresie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieciom i uczniom z SPE oraz wczesnego wspomagania dziecka i jego rodziny (na bieżąco),
 - udzielanie porad telefonicznych z zakresu prawa oświatowego, ze szczególnym uwzględnieniem spraw związanych z organizacją nauczania indywidualnego, diagnozowaniem potrzeb ucznia z SPE, kwalifikacjami nauczycieli współorganizujących kształcenie integracyjne i specjalne oraz nauczycieli prowadzących zajęcia rewalidacyjne i z pomocy psychologiczno-pedagogicznej (na bieżąco);
- upowszechnianie dobrych praktyk, poprzez m.in.:
 - prezentację przykładu współpracy szkoły ogólnodostępnej z placówką specjalną z terenu województwa na spotkaniu wizytatorów ds. SPE w Sulejówku (październik 2017 r.),

- prezentowanie przykładów dobrych praktyk przez dyrektora Szkoły Podstawowej nr 33 w Kielcach i doradcę metodycznego Powiatowego Ośrodka Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli z Busku-Zdroju na konferencji wojewódzkiej dla dyrektorów, nauczycieli i organów prowadzących w województwie świętokrzyskim (grudzień 2017 r.),
- przekazanie do ORE – po konsultacji z wizytatorami Wydziału Nadzoru Pedagogicznego i Strategii – informacji o najczęstszych sytuacjach problemowych dotyczących kształcenia uczniów z chorobami przewlekłymi i sposobach rozwiązania problemów; dane zostały zaprezentowane podczas ogólnopolskiej konferencji organizowanej przez ORE dla kadr systemu oświaty w ramach realizacji projektu dotyczącego uczniów w edukacji włączającej (grudzień 2018 r.),
- zorganizowanie dnia otwartego punktu konsultacyjnego w szkołach i placówkach na terenie województwa świętokrzyskiego (27 marca 2018 r.),
- wspomaganie merytoryczne dyrektorów szkół i placówek w zakresie opracowywania oraz upowszechnienia przykładów dobrej praktyki (Samorządowe Przedszkole nr 27 w Kielcach – *Pozawerbalne sposoby komunikacji*, styczeń 2019 r.; Zespół Szkół w Solcu-Zdroju – *Wkręć się...* podniesienie świadomości dzieci na temat autyzmu i zespołu Downa, maj 2019 r.; Szkoła Podstawowa w Zespole Placówek Oświatowych w Ruszcy – *Tajemnice świata ludzi niepełnosprawnych*, czerwiec 2019 r.; Przedszkole Samorządowe w Dwikozach – *Otwórzmy świat naszym dzieciom* zajęcia z terapii ręki, lipiec 2019 r.);
- uaktywnienie lokalnych zasobów i wspieranie współpracy międzyinstytucjonalnej na terenie województwa, poprzez m.in.:
 - współpracę z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach (dalej: UJK) przy organizacji konferencji wojewódzkiej *Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianie edukacji włączającej* – wykład dr. Karola Bidzińskiego pn. *Istota edukacji włączającej w podnoszeniu jakości edukacji wszystkich uczniów* (grudzień 2017 r.),
 - organizację sieci punktów konsultacyjnych w województwie świętokrzyskim w porozumieniu z organami prowadzącymi (marzec 2018 r.),
 - współpracę i wspomaganie organów prowadzących w zakresie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dziecka oraz organizowania kształcenia specjalnego uczniów w placówkach ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych, w tym niepublicznych (na bieżąco);
- współpraca z MEN i ORE w opracowaniu nowych rozwiązań w zakresie organizacji kształcenia uczniów ze SPE, poprzez m.in.:
 - uczestnictwo wizytatorów ds. SPE w cyklicznych spotkaniach informacyjnych dotyczących rozwiązań w kształceniu uczniów ze SPE organizowanych przez MEN i ORE (od czerwca 2017 r.),
 - współpraca z ORE w zakresie rekrutacji koordynatorów ds. wdrażania modelowego zestawu narzędzi diagnostycznych oraz standardów funkcjonowania PPP w ramach realizacji projektu *Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej* (lipiec 2017 r.),
 - zebranie i opracowanie na potrzeby MEN danych o liczbie uczniów w szkołach województwa świętokrzyskiego z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego i odbytych z rodzicami spotkań mających na celu przedstawienie możliwości organizacji kształcenia w oparciu o indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (październik 2018 r.),
 - zebranie i opracowanie na potrzeby MEN i ORE danych dotyczących zindywidualizowanej ścieżki kształcenia, wybranych zajęć edukacyjnych realizo-

- wanych indywidualnie z uczniem lub w grupie do pięciu uczniów na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego lub wynikających z WOFU (październik, listopad 2018 r.),
- uzyskiwanie na potrzeby ORE informacji o innowacyjnych działaniach szkół ogólnodostępnych w zakresie organizowania kształcenia uczniów ze SPE (maj 2019 r.),
- udział w organizowanej przez MEN regionalnej debacie *Jakość kształcenia oraz uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi* w ramach projektu *Zmiany w systemie edukacji w Polsce odpowiedzią na oczekiwania społeczne i zmiany gospodarcze* (grudzień 2018 r.),
- udział w międzynarodowej konferencji podsumowującej pierwszą fazę projektu *Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce* realizowanego przez MEN we współpracy z Europejską Agencją do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej w ramach Programu Wsparcia Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej (marzec 2019 r.).

(akta kontroli str. 501, 584-722, 725-977, 981, 985-989, 992-996, 999-1005, 1007-1010)

Kuratorium prowadziło szereg działań informacyjnych związanych z wdrażaniem zmian z zakresu indywidualizacji procesu kształcenia. Akcję informacyjną dotyczącą organizacji kształcenia dzieci i uczniów ze SPE oraz upowszechnianiem edukacji włączającej rozpoczęto we wrześniu 2017 r. I tak:

- 1) 12 września 2017 r. odbyła się, z udziałem wicewojewody świętokrzyskiego oraz Kuratora Oświaty, konferencja prasowa poświęcona funkcjonowaniu dziecka ze SPE w szkołach z rówieśnikami; informowano na niej w szczególności o tym, że: uczeń chory, który posiada orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego, realizuje zajęcia edukacyjne w domu, jednak w każdej chwili, gdy jego stan się poprawi wraca do rówieśników i uczy się z nimi; dziecko niepełnosprawne nie musi uzyskiwać orzeczenia o nauczaniu indywidualnym, żeby mieć zorganizowane zajęcia indywidualne, gdyż może je realizować w oparciu o IPET; dziecko niepełnosprawne, na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, może (jeżeli jest taka potrzeba) mieć zorganizowane zajęcia indywidualne z niektórych przedmiotów; uczniom mającym problemy w szkolnym funkcjonowaniu dyrektor organizuje zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, pozwalającą na odbywanie części zajęć z klasą lub indywidualnie;
- 2) 15 września 2017 r. i 3 października 2017 r. – wspólnie z Samorządowym Ośrodkiem Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach – zorganizowano narady szkoleniowe dla dyrektorów przedszkoli oraz szkół podstawowych i ponadgimnazjalnych z Kielc; ich uczestnicy zostali zapoznani z rozporządzeniami ws. zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz ws. warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym; w szkoleniach wzięło udział ok. 130 osób;
- 3) 27 września 2017 r. przeprowadzono warsztaty szkoleniowe dla wizytatorów, poświęcone omówieniu nowego rozporządzenia w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły działające w publicznych PPP; uczestniczyło w nich 35 osób;
- 4) 9 listopada 2017 r. zorganizowano dla dyrektorów tzw. *małych szkół* konferencję, której tematyka obejmowała organizację pomocy p-p i kształcenia uczniów ze SPE w szkole ogólnodostępnej; wzięło w niej udział 45 dyrektorów;
- 5) 22 listopada 2017 r., w ramach cyklu szkoleń dla nowo powołanych dyrektorów szkół/placówek, przeprowadzono szkolenie, którego przedmiotem były m.in. za-

- gadnienia związane z funkcjonowaniem ucznia niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej i organizacją pomocy p-p w świetle obowiązujących przepisów prawa oświatowego; uczestniczyło w nim 51 osób;
- 6) 24 listopada 2017 r. zorganizowano konferencję pt. *Jak zrozumieć ucznia z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi? Praca z dziećmi i młodzieżą z zespołem Aspergera*; wzięło w niej udział 300 nauczycieli;
- 7) 6 grudnia 2017 r. – wspólnie ze Starostwem Powiatowym w Sandomierzu – zorganizowano szkolenie nt. wsparcia dzieci i uczniów ze SPE; uczestniczyło w niej ok. 160 osób – dyrektorzy szkół i placówek oświatowych, nauczyciele, wizytatorzy i przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego;
- 8) 7 grudnia 2017 r., na zlecenie MEN¹², zorganizowano dla dyrektorów jednostek systemu oświaty wojewódzką konferencję pn. *Wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianie edukacji włączającej*; jej program, zgodnie z wytycznymi Ministerstwa, obejmował:
- omówienie – przez eksperta z Instytutu Edukacji UJK – istoty edukacji włączającej w podnoszeniu jakości edukacji wszystkich uczniów;
 - omówienie, przez dwoje wizytatorów ds. SPE, zmian w przepisach prawa dotyczących organizacji kształcenia i wsparcia uczniów ze SPE (dodatkowo odpowiedź na najczęściej kierowane do KO w Kielcach pytania z tego zakresu);
 - prezentację dobrych praktyk z terenu województwa z przedstawieniem aktywnej formy realizacji działań szkoły z udziałem uczniów – panel poprowadzony przez dyrektora jednej ze szkół podstawowych¹³, a także przez będącego edukatorem i doradcą metodycznym, pedagoga szkolnego w jednym z zespołów szkół¹⁴;
- 9) w ramach zainicjowanego przez Kuratora Oświaty wojewódzkiego programu pn. *Wsparcie szkół ogólnodostępnych w realizacji zadań związanych z kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianiem edukacji włączającej*:
- w okresie od końca grudnia 2017 r. do końca lutego 2018 r. na terenie 14 powiatów województwa (w szkołach specjalnych, ośrodkach szkolno-wychowawczych oraz PPP) utworzono 31 punktów konsultacyjnych¹⁵, których celem jest pomoc nauczycielom i rodzicom w organizowaniu kształcenia, wychowania oraz opieki dzieci i młodzieży o SPE, a także upowszechnianie idei edukacji włączającej¹⁶;
 - w Kuratorium został powołany zespół do koordynowania ww. działań:
 - ds. przedszkoli, szkół i placówek specjalnych,
 - ds. edukacji włączającej w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych;
 - 20 marca 2018 r., na giełdzie szkół i uczelni wyższych (która odbyła się na Targach Kielce) przeprowadzono akcję promocyjną punktów konsultacyjnych: na stoisku *Punkt konsultacyjny – edukacja włączająca* rozdano 500 ulotek (zarówno przekazanych przez ORE jak i przygotowanych przez Kuratorium), zaś z konsultacji, udzielanych przez pedagogów i specjalistów ze szkół/placówek, w których funkcjonują punkty, skorzystało ok. 100 osób (rodzice i nauczyciele);

¹² Pismo znak DWKI-WSPE.4014.85.2017.KT z dnia 12 października 2017 r.

¹³ Tj. Szkoły Podstawowej nr 33 w Kielcach.

¹⁴ Tj. Zespole Szkół Techniczno-Informatycznych w Busku-Zdroju.

¹⁵ Siedem punktów powstało na terenie miasta Kielce, pięć – w powiecie kieleckim, cztery – w powiecie buskim, trzy – w powiecie ostrowieckim, po dwa – w powiatach koneckim i sandomierskim, po jednym – w powiatach: jędrzejewskim, kazimierskim, opatowskim, pińczowskim, skarżyskim, starachowickim, staszowskim oraz włoszczowskim.

¹⁶ Spotkanie organizacyjne, na którym zaprezentowano założenia projektu (m.in. ustalono harmonogram działań) odbyło się 19 grudnia 2017 r., natomiast w dniu 27 lutego 2018 r. na stronie internetowej KO w Kielcach opublikowano informację o utworzeniu punktów.

- pismem z 15 marca 2018 r. ŚKO poinformował starostów wszystkich 14 powiatów województwa świętokrzyskiego o realizacji przedmiotowego projektu, przekazał wykaz utworzonych punktów konsultacyjnych i zaprosił do współpracy i wspólnego realizowania zadań w zakresie upowszechniania edukacji włączającej;
 - 27 marca 2018 r. w szkołach i placówkach, w których powstały punkty konsultacyjne zorganizowano *Dzień otwarty Punktów Konsultacyjnych*; w tym dniu punkty odwiedziło ok. 90 osób (nauczyciele, rodzice, uczniowie);
 - zaprojektowano i wykonano baner promujący ideę edukacji włączającej – wykorzystywany jako materiał reklamowy podczas narad i spotkań z kadrą szkół i placówek;
 - 13 listopada 2018 r. – podczas spotkania zorganizowanego w celu omówienia spraw związanych z podsumowaniem działalności punktów konsultacyjnych w roku szkolnym 2017/2018 oraz określeniem planu działań na kolejne miesiące – odbyła się narada szkoleniowa dla dyrektorów i koordynatorów ze szkół i placówek, w których funkcjonują te punkty;
 - 7 stycznia 2019 r. do dyrektorów i koordynatorów punktów konsultacyjnych rozesłano wypracowany w toku ww. spotkania harmonogram działań na rok szkolny 2018/2019;
 - 11 marca 2019 r. zorganizowano warsztaty z zakresu pracy z uczniem ze SPE, prowadzone w trzech grupach tematycznych:
 - *Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w szkole ogólnodostępnej – specyfika funkcjonowania*;
 - *Specyfika funkcjonowania ucznia z autyzmem i zespołem Aspergera – rozwijanie potencjalnych możliwości. Metody i formy pracy*;
 - *Ku przyszłości – edukacja dzieci z dysfunkcją słuchu w świetle nowoczesnych możliwości technologicznych.*
 W ramach poszczególnych ww. grup w warsztatach wzięło udział odpowiednio 25, 30 i 25 osób.
- 10) 26 listopada 2018 r. zorganizowano szkolenie pn. *Dziecko z cukrzycą w szkole i przedszkolu*, którego tematyka obejmowała ogólną wiedzę o cukrzycy, postępowanie w sytuacjach zaburzenia zdrowia spowodowanego chorobą oraz aspekty psychologiczne i społeczne cukrzycy ważne dla chorych dzieci i ich rodziców;
- 11) 22 lutego 2019 r., w ramach cyklu szkoleń dla nowo powołanych dyrektorów szkół/placówek, przeprowadzono szkolenie, którego przedmiotem była m.in. interpretacja zaleceń i wskazań zawartych w orzeczeniach oraz opiniach wydawanych przez PPP.
- Ponadto na swojej stronie internetowej (głównie w zakładce *Edukacja włączająca*¹⁷) Kuratorium na bieżąco zamieszczało informacje o planowanych i zrealizowanych działaniach z tego zakresu jak również materiały informacyjne MEN, np.:
- 28 sierpnia 2017 r. *List Ministra Edukacji Narodowej do Dyrektorów Szkół, Nauczycieli, Rodziców i Uczniów*, w którym poruszając kwestię priorytetów polityki oświatowej w roku szkolnym 2017/2018 zwrócono uwagę na wzmocnienie i rozwijanie edukacji włączającej;
 - 29 sierpnia 2017 r. broszurę MEN pn. *Co rodzic powinien wiedzieć w nowym roku szkolnym 2017/2018?*, zawierającą odpowiedzi na najczęściej pojawiające się pytania rodziców dotyczące nowych rozwiązań w prawie oświatowym;
 - 13 września 2017 r. odpowiedzi MEN na najczęściej zadawane pytania dotyczące wsparcia dzieci ze SPE;

¹⁷ <https://kuratorium.kielce.pl/pl/szkoly-i-organy-prowadzace/edukacja-wlaczajaca/>

- 15 grudnia 2017 r. prezentacje MEN pn.: *Zmiany w prawie oświatowym dotyczące uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; Nowe rozwiązania – kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi od 1 września 2017; Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji w świetle nowych przepisów prawa oświatowego; Finansowanie kształcenia uczniów niepełnosprawnych*;
- 23 kwietnia 2018 r. przypomnienie o elastycznych rozwiązaniach w zakresie kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami oraz kontakty do wizytatorów ds. SPE;
- 18 maja 2018 r. m.in. prezentacje MEN pn.: *Zmiany w kształceniu uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym; Praktyki wspomagane – przewodnik dla uczniów*;
- 24 lipca 2018 r. odpowiedzi MEN na najważniejsze pytania dotyczące edukacji włączającej oraz informacje nt. działań MEN skierowanych do dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.

(akta kontroli str. 184-185, 189-190, 256-261, 570-572, 584-722, 860-936, 942-960, 962-977)

W kontrolowanym okresie – w ramach grantów objętych wojewódzkimi zadaniami edukacyjnymi – Kuratorium zleciło przeprowadzenie trzech szkoleń związanych z zagadnieniami dotyczącymi indywidualizacji kształcenia, tj.:

- szkolenia pn. *Uczeń niepełnosprawny, niedostosowany społecznie lub zagrożony niedostosowaniem społecznym w szkole ogólnodostępnej* (od września do listopada 2017 r. wzięło w nim udział 146 osób z 17 jednostek oświatowych);
- szkolenia pn. *Konkursy przedmiotowe – praca z uczniem zdolnym* (w październiku 2017 r. wzięło w nim udział 200 osób);
- szkolenia pn. *Edukacja włączająca, czyli jak aktywnie wspierać dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi* (między końcem sierpnia i października 2018 r. wzięły w nim udział 163 osoby ze 102 jednostek oświatowych).

(akta kontroli str. 770-859)

W marcu 2018 r. KO w Kielcach zwróciło się do dyrektorów szkół i placówek, w których – w ramach projektu pn. *Wsparcie szkół ogólnodostępnych w realizacji zadań związanych z kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianiem edukacji włączającej* – utworzono punkty konsultacyjne z prośbą o zamieszczenie na ich stronach internetowych informacji nt. działalności punktu oraz prowadzenie ewidencji świadczonej pomocy w celu monitorowania działalności tych punktów. Na spotkaniu podsumowującym tę działalność, zorganizowanym 13 listopada 2018 r., sformułowane zostały działania na rok szkolny 2018/2019. W lipcu 2019 r. Kuratorium poprosiło o sporządzenie sprawozdania z działalności punktów konsultacyjnych za rok szkolny 2018/2019.

(akta kontroli str. 632-633, 658-676, 691-692, 722)

W dniu 6 listopada 2019 r. między UJK a KO w Kielcach zostało zawarte porozumienie na realizację projektu badawczego *Ocena działań projektowych „Wsparcie szkół ogólnodostępnych w realizacji zadań związanych z kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i upowszechnianiem edukacji włączającej”*. Strony zobowiązały się do współpracy w przeprowadzeniu ewaluacji projektu realizowanego przez ŚKO w latach 2018-2019.

(akta kontroli str. 723-724)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność skontrolowanej jednostki w zakresie wdrożenia zmian dotyczących indywidualizacji procesu nauczania, wprowadzonych w życie z dniem 1 września 2017 r.

Niezwłocznie po uzyskaniu z MEN informacji o zakresie zmian dotyczących indywidualizacji kształcenia Kuratorium przystąpiło do działań mających na celu ich wdrożenie. Wyznaczono wizytatorów ds. SPE, którzy realizowali zadania przypisane im przez Ministerstwo. Kurator Oświaty podejmował szereg różnorodnych działań skierowanych na wspieranie dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek oraz rodziców uczniów ze SPE. W szczególności, w ramach autorskiego projektu, zainicjował powstanie w województwie rozbudowanej sieci punktów konsultacyjnych współpracujących ze szkołami w zakresie diagnozowania i rozwiązywania problemów dydaktyczno-wychowawczych tych uczniów. Wprowadzenie zasady ewidencjonowania pomocy świadczonej w punktach umożliwiała zbieranie informacji na temat potrzeb związanych z indywidualizacją kształcenia na terenie województwa świętokrzyskiego.

OBSZAR**2. Monitorowanie wdrożonych zmian dotyczących indywidualizacji procesu nauczania****Opis stanu faktycznego**

W ramach sprawowanego przez Kuratorium nadzoru pedagogicznego, na lata 2017/2018 i 2018/2019 uwzględniano badania dotyczące indywidualizacji kształcenia, w tym wspierania uzdolnień.

Na rok szkolny 2017/2018 zaplanowano przeprowadzenie m.in.:

- ewaluacji wskazanej do przeprowadzenia przez Ministra Edukacji Narodowej w temacie: *Dzieci nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej*, którą zaplanowano w 36 przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego;
- ewaluacji w 10 szkołach podstawowych wymagania *Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się (...)*;
- kontroli planowej pn. *Ocena prawidłowości zapewnienia warunków i organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych*, która miała być przeprowadzona w łącznie 48 szkołach i placówkach oraz w temacie *Ocena prawidłowości współpracy publicznych poradni z przedszkolami i szkołami*, która miała być przeprowadzona w 17 poradniach;
- monitorowania dotyczącego *Organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej we wszystkich typach szkół*, które miało być przeprowadzone w 1193 szkołach i placówkach.

Na rok szkolny 2018/2019 zaplanowano przeprowadzenie m. in.:

- ewaluacji wskazanej przez Ministra Edukacji Narodowej o tematyce: *Placówka zaspokaja potrzeby osób, instytucji oraz organizacji korzystających z oferty placówki*, która miała być przeprowadzona w dwóch poradniach;
- ewaluacji problemowej w zakresie wybranym przez Kuratora Oświaty *Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji* w sześciu przedszkolach, sześciu szkołach podstawowych, dwóch liceach ogólnokształcących i dwóch technikach;
- kontroli planowej *Ocena prawidłowości zapewnienia dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej*, która miała być przeprowadzona w łącznie 77 publicznych przedszkolach i szkołach podstawowych;

- monitorowania dotyczącego zagadnienia *Organizacja kształcenia uczniów według indywidualnego programu i toku nauki*, które miało być przeprowadzone w 16 publicznych szkołach podstawowych.

(akta kontroli str. 98-261)

Łącznie w roku szkolnym 2017/2018 zaplanowano przeprowadzenie 60 ewaluacji w trybie działań planowych, w tym: 16 w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego, 30 w szkołach podstawowych, po 3 w liceach ogólnokształcących i technikach oraz 11 w innych placówkach oświatowych. Zrealizowano 100% planu ewaluacji, przeprowadzono ponadto pięć doraźnych ewaluacji zewnętrznych (cztery całościowe i jedną problemową).

Zaplanowano przeprowadzenie 103 kontroli, a zrealizowano 109 (106% planu). Przeprowadzono również 311 kontroli doraźnych w 262 spośród 1813 nadzorowanych szkół i placówek. W zakresie monitorowania zaplanowano działania w 1207 szkołach, zrealizowano 100% planu.

W roku szkolnym 2018/2019 zaplanowano łącznie 82 kontrole, a zrealizowano 85 (104% planu). Przeprowadzono również 434 kontrole doraźne w 365 spośród 2094 nadzorowanych szkół i placówek. W zakresie monitorowania zaplanowano łącznie 695 działań, a zrealizowano 698.

(akta kontroli str. 98-261, 1022-1048)

W wyniku ewaluacji wskazanej do przeprowadzenia przez Ministra Edukacji Narodowej w temacie *Dzieci nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej*, przeprowadzonej w 36 przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego ustalono m.in., że na podstawie wniosków z monitorowania realizacji podstawy programowej wprowadza się nowe działania lub modyfikuje dotychczasowe uwzględniając indywidualne predyspozycje i potrzeby dzieci.

W wyniku przeprowadzonej w roku szkolnym 2017/2018 ewaluacji problemowej wskazanej przez Kuratora dotyczącej wymagania *Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się*, przeprowadzonej w 10 szkołach podstawowych, stwierdzono m.in.:

- nauczyciele współpracują w zespołach w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych, a organizacja pracy w szkole sprzyja podejmowanym inicjatywom na rzecz modyfikacji działań dydaktycznych i wychowawczych;
- podejmowane działania nauczycieli w zespołach w zakresie planowania procesów edukacyjnych i modyfikacji działań dydaktyczno-wychowawczych nie przekładają się na powszechną aktywność uczniów na zajęciach oraz nie zawsze umożliwiają im powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie w życiu codziennym.

Ewaluacja doraźna przeprowadzona w jednym przedszkolu stanowiła podstawę ustalenia, że przedszkole monitoruje i analizuje osiągnięcia każdego dziecka, a następnie wdraża w życie wnioski z tych analiz.

W wyniku ewaluacji doraźnych przeprowadzonych w trzech szkołach podstawowych stwierdzono, że szkoły realizują różnorodne działania wychowawcze i profilaktyczne adekwatne do potrzeb uczniów i środowiska, w którym funkcjonują. Jednocześnie ustalono, że nauczyciele, przygotowując lekcje, nie zawsze planują zadania edukacyjne w taki sposób, by uczniowie mogli korzystać z siebie nawzajem jako z zasobów edukacyjnych. Otrzymywana informacja zwrotna nie w pełni daje wskazówki, jak mają pracować i w jakim kierunku mogą się rozwijać.

Ewaluacja doraźna przeprowadzona w liceum ogólnokształcącym pozwoliła na ustalenie, że szkoła ta wspomaga rozwój uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnej

sytuacji, a współpraca z podmiotami świadczącymi poradnictwo i pomoc uczniom jest adekwatna do ich potrzeb i sytuacji społecznej. Jednocześnie stwierdzono także, że stosowane przez nauczycieli metody pracy w niskim stopniu aktywizują uczących się i powodują, że uczniowie oceniają, iż praca na lekcjach nie odbywa się w sposób zachęcający do uczenia się.

W wyniku przeprowadzonej w roku szkolnym 2017/2018 kontroli o tematyce *Ocena prawidłowości zapewnienia warunków i organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych* przeprowadzonej w 54 publicznych i niepublicznych szkołach ogólnodostępnych, stwierdzono, że:

- nie wszystkie szkoły zapewniają uczniowi niepełnosprawnemu realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego;
- ze względu na brak wykwalifikowanej kadry w niektórych szkołach nie organizuje się dla uczniów niepełnosprawnych zajęć specjalistycznych oraz innych zajęć odpowiednich ze względu na ich indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne.

W wyniku przeprowadzonej kontroli w temacie *Ocena prawidłowości współpracy publicznych poradni z przedszkolami i szkołami* przeprowadzonej w 17 (wszystkich) poradniach stwierdzono, że:

- poradnie współpracowały z 416 przedszkolami, 807 szkołami i 60 placówkami, przy czym na terenie ich działania funkcjonowało 486 przedszkoli, 842 szkoły i 64 placówki;
- do 14 poradni nie wpłynęły pisemne wnioski dyrektora przedszkola, szkoły lub placówki albo rodzica dziecka niepełnosprawnego lub pełnoletniego ucznia niepełnosprawnego, dotyczące pomocy w określeniu niezbędnych do nauki warunków, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, w tym wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne, odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka niepełnosprawnego albo pełnoletniego ucznia niepełnosprawnego;
- udzielanie przez poradnie wsparcia merytorycznego nauczycielom, wychowawcom i specjalistom odbywało się najczęściej w formie spotkań oraz działalności informacyjno-szkoleniowej, a rzadko jako sieci współpracy działające w sposób zorganizowany i systematyczny, grupy wsparcia lub prowadzenie mediacji;
- nauczyciele z 16 poradni uczestniczyli w 146 spotkaniach zespołów nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniem w przedszkolu, szkole czy placówce, opracowujących IPET, a najczęstszą przyczyną nieuczestniczenia w spotkaniach był brak zaproszenia ze strony przedszkola/szkoły/placówki;
- nauczyciele z 14 poradni uczestniczyli w 239 spotkaniach dotyczących dokonania WOFU w 100 przedszkolach, szkołach lub placówkach, a najczęstszą przyczyną nieuczestniczenia w spotkaniach był brak zaproszenia ze strony przedszkola/szkoły/placówki.

Wnioski wynikające z analizy kontroli doraźnych nie dotyczyły kwestii związanych z indywidualizacją kształcenia.

W wyniku przeprowadzonego w roku szkolnym 2017/2018 monitorowania w 1193 szkołach (100% zaplanowanych do badania przedszkoli, oddziałów przedszkolnych, szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i szkół dla dorosłych) o tematyce *Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej we wszystkich typach szkół* zebrano informacje o skali udzielanej pomocy (m.in. o liczbie uczniów objętych formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej, liczbie uczniów objętych zindywidualizowaną ścieżką kształcenia¹⁸, liczbie osób

¹⁸ 59 uczniów, w tym 16 w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych, 30 w szkołach podstawowych i 13 w gimnazjach.

i podmiotów inicjujących objęcie ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, liczbie jednostek systemu oświaty, których dyrektor występował do publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej o przeprowadzenie diagnozy i wskazanie sposobu rozwiązania problemu ucznia¹⁹).

W wyniku przeprowadzonej w roku szkolnym 2018/2019 ewaluacji problemowej wskazanej do realizacji przez Ministra Edukacji Narodowej o tematyce *Placówka zaspokaja potrzeby osób, instytucji oraz organizacji korzystających z oferty placówki*, przeprowadzonej w dwóch poradniach pedagogiczno-psychologicznych, stwierdzono, że zbyt długi czas oczekiwania na konsultacje i badania stanowi trudność w dostępie do ofert tych poradni.

Na podstawie ewaluacji problemowej w zakresie wybranym przez Kuratora Oświaty, dotyczącej wspomagania rozwoju dzieci i uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji stwierdzono m.in.:

- w przedszkolach (badano sześć): kadra pedagogiczna dba o dokładną, dogłębną diagnozę każdego dziecka w celu rozpoznania indywidualnych potrzeb i możliwości umożliwiających systematyczną modyfikację oferty edukacyjnej przedszkola, a efektywniejsze wykorzystanie wyników rozpoznania potrzeb rozwojowych i możliwości psychofizycznych dzieci, pozwoli na objęcie wszystkich procesem indywidualizacji;
- w szkołach podstawowych (badano sześć): szkoły rozpoznają możliwości psychofizyczne, potrzeby rozwojowe i sytuację społeczną uczniów w sposób systemowy, a nauczyciele na różne sposoby indywidualizują proces edukacyjny biorąc pod uwagę potrzeby uczniów, jednak rzadko stosują kształtującą informację zwrotną pomagającą uczniom w uczeniu się;
- w liceach ogólnokształcących (badano dwa): w szkołach podejmowanych jest wiele działań pozwalających skutecznie zniwelować trudności wynikające z sytuacji społecznej uczniów; w liceach prowadzone są działania mające na celu rozpoznanie możliwości psychofizycznych i sposoby uczenia się, jednakże nie jest to zjawisko powszechne.
- w technikach (badano dwa): nauczyciele rozpoznają możliwości uczniów wynikające z ich uzdolnień lub trudności, co korzystnie wpływa na zaangażowanie uczniów w podejmowane przez szkołę zadania i przedsięwzięcia.

W wyniku przeprowadzonej kontroli o tematyce *Ocena prawidłowości zapewnienia dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej* przeprowadzonej w 25 przedszkolach i 55 szkołach podstawowych (po 11% ogólnej liczby przedszkoli i szkół podstawowych w województwie) stwierdzono, że:

- w zdecydowanej większości szkół i przedszkoli dzieci były objęte pomocą psychologiczno-pedagogiczną na podstawie rozpoznania możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych;
- pomoc ta udzielana była zwykle z inicjatywy nauczycieli, rodziców i poradni;
- najczęstszymi formami udzielanej pomocy w szkołach były zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i korekcyjno-kompensacyjne, a w przedszkolach zajęcia logopedyczne;
- pomoc była organizowana głównie we współpracy z rodzicami, zazwyczaj dyrektor uzgadniał warunki tej współpracy;

W spostrzeżeniach wizytatorów wskazano m.in., że dla uczniów w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego w niektórych szkołach są organizowane jedynie zajęcia rewalidacyjne.

Tematyka przeprowadzonych kontroli doraźnych nie dotyczyła kwestii związanych z indywidualizacją kształcenia.

¹⁹ 78% dyrektorów nie występowało o taką pomoc.

W wyniku przeprowadzonego w roku szkolnym 2017/2018 monitorowania w temacie *Organizacja kształcenia uczniów według indywidualnego programu i toku nauki* przeprowadzonego w 16 publicznych szkołach podstawowych (wszystkich, w których uczniowie realizowali indywidualny tok lub program nauki) stwierdzono m.in., że:

- indywidualnym programem nauki objętych było 18 uczniów, a indywidualnym tokiem – sześciu;
- najczęściej realizowano indywidualny program nauki z matematyki, języka polskiego i języka angielskiego;
- indywidualny program nauki najczęściej realizowali uczniowie klasy siódmej;
- zezwolenia na realizację indywidualnego programu lub trybu nauki udzielano najczęściej na jeden rok szkolny lub krócej.

(akta kontroli str. 98-261)

Wyniki nadzoru pedagogicznego sprawowanego w latach szkolnych 2017/2018 i 2018/2019 oraz wnioski z nimi związane, przekazane Ministrowi Edukacji Narodowej, odnosiły się m.in. do kwestii związanych z indywidualizacją nauczania. W uogólnionych wnioskach z ewaluacji za rok 2017/2018 wskazano:

- metody i formy pracy stosowane przez nauczycieli są dostosowane do potrzeb uczniów;
- indywidualizacja działań nauczycieli młodzieżowych ośrodków wychowawczych adekwatnie do potrzeb i możliwości wychowanków wpłynie na efektywność procesu edukacyjnego i pozwoli osiągnąć sukces na miarę swoich możliwości każdemu z nich.

We wnioskach z analizy wyników kontroli przeprowadzonych w roku szkolnym 2017/2018 wskazano ponowne przeprowadzenie kontroli w zakresie oceny prawidłowości zapewnienia warunków i organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych. We wnioskach z analizy wyników kontroli planowych w roku szkolnym 2018/2019 wskazano, że w ramach wspomagania pracy szkół i placówek należy organizować dla dyrektorów szkolenia, warsztaty, konferencje na temat organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży, a także, że należy upowszechniać wśród dyrektorów szkół i placówek informacje o możliwości publikacji przykładów dobrych praktyk dotyczących zapewnienia dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

We wnioskach z monitorowania w roku szkolnym 2018/2019 wskazano, że należy zorganizować szkolenie dla dyrektorów szkół dotyczące indywidualnego toku i programu nauki, indywidualnego nauczania, indywidualizowanej ścieżki kształcenia oraz realizacji wybranych zajęć edukacyjnych indywidualnie z uczniem lub w grupie liczącej do pięciu uczniów w ramach kształcenia specjalnego.

We wnioskach z ewaluacji przeprowadzonych w roku szkolnym 2018/2019 wskazano w szczególności.:

- w odniesieniu do przedszkoli: właściwie prowadzone działania w zakresie diagnozowania oraz efektywniejsze wykorzystanie wyników rozpoznania potrzeb rozwojowych i możliwości psychofizycznych dzieci pozwoli na wyeliminowanie trudności, wyrównanie szans edukacyjnych oraz rozwój zainteresowań dzieci;
- w odniesieniu do szkół podstawowych: podejmowanie przez nauczycieli adekwatnych działań do rozpoznanych potrzeb i możliwości uczniów oraz mobilizujących do wzmożonej aktywności podczas lekcji stanowi szansę na podniesienie ich wszechstronnego rozwoju i skuteczności nauczania;
- w odniesieniu do liceów ogólnokształcących: efektywniejsze wykorzystanie wyników rozpoznania potrzeb rozwojowych, możliwości psychofizycznych uczniów, pozwoli na objęcie wszystkich uczniów procesem indywidualizacji oraz wzmocni proces kształcenia;

- w odniesieniu do techników: podejmowane przez szkoły działania są adekwatne do zdiagnozowanych trudności oraz rozpoznanych potrzeb edukacyjnych, społecznych i emocjonalnych uczniów;
- w odniesieniu do szkół branżowych I stopnia: nauczyciele realizują podstawę programową z wykorzystaniem zalecanych warunków i sposobów jej realizacji, co decyduje o sukcesach uczniów osiągniętych na miarę ich możliwości.

W związku z tym wskazano następujące rekomendacje w ramach nadzoru pedagogicznego na następny rok:

- 1) modyfikacja procesów edukacyjnych polegająca na stosowaniu różnorodnych form i metod pracy odwołujących się do stylów uczenia się, włączenie uczniów w organizowanie i przebieg lekcji oraz stosowanie pozytywnych wzmocnień jest szansą na stworzenie atmosfery sprzyjającej uczeniu się,
- 2) zwiększenie różnorodności stosowanych metod aktywizujących podczas pracy z uczniami oraz zintensyfikowanie działań mających na celu kształtowanie kompetencji kluczowych pozwoli na efektywne prowadzenie procesów edukacyjnych,
- 3) powszechne funkcjonowanie świetlic szkolnych przyczyni się do możliwości rozwijania zainteresowań uczniów oraz poszerzy oferty placówek.

Wnioski z nadzoru pedagogicznego w kontrolowanych latach szkolnych zostały uwzględnione w planach nadzoru na następne lata.

(akta kontroli str. 98-261, 1011)

W kontrolowanym okresie Kurator Oświaty nie prowadził postępowań administracyjnych w sprawach uchylenia statutu szkoły lub placówki oświatowej. Wpłynęło jedno odwołanie od orzeczenia o potrzebie nauczania indywidualnego, wydanego przez zespół orzekający w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Decyzja w sprawie rozpatrzenia ww. odwołania została wydana prawidłowo, w oparciu o przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego²⁰ i § 25 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach²¹. Kurator uchylił zaskarżone orzeczenie w całości i przekazał sprawę organowi pierwszej instancji od ponownego rozstrzygnięcia.

(dowód: akta kontroli str. 1012-1016)

W roku szkolnym 2017/2018 zaopiniowano 1748 arkuszy organizacji szkoły (w tym 432 negatywnie), a w roku 2018/2019 – 1613 arkuszy organizacji (214 negatywnie). Najczęstsze przyczyny wydania negatywnych opinii w roku 2017/2018 dotyczyły:

- braku kwalifikacji nauczycieli do nauczanego przedmiotu lub rodzaju zajęć;
- braku możliwości stwierdzenia kwalifikacji lub przygotowania pedagogicznego;
- niezgodności szkolnego planu nauczania z ramowym planem nauczania;
- tygodniowej liczby godzin zajęć edukacyjnych, która była niezgodna ze szkolnym planem nauczania;
- organizowania nauczania w klasach łączonych,
- braku podziału oddziału szkolnego na grupy zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- przekroczenie dopuszczalnej liczby dzieci w oddziale przedszkolnym;
- przydzielenia nauczycielom w ramach etatu opieki nad dowozem uczniów do szkoły.

Natomiast w roku szkolnym 2018/2019 przyczyny wydania negatywnych opinii dotyczyły (poza wyżej wymienionymi):

- włączenia punktu przedszkolnego do struktury przedszkola;

²⁰ Dz. U. z 2018 r. poz. 2096, ze zm.

²¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1743.

- połączenia punktu przedszkolnego z oddziałem przedszkolnym w szkole podstawowej;
- przydzielenia dyrektorowi godzin nadwymiarowych;
- przydzielenie nauczycielowi godzin nadwymiarowych w wymiarze przekraczającym ½ tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć.

Na podstawie analizy opiniowania arkuszy organizacji 10% szkół podstawowych województwa świętokrzyskiego ustalono, że zaopiniowano wszystkie arkusze organizacji przekazane przez szkoły oraz aneksy do nich, sporządzone przed 30 września danego roku. Opinie zostały wydane terminowo, zgodnie z wymogami § 17 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli²².

W Kuratorium nie obowiązywały procedury wewnętrzne regulujące kwestię opiniowania arkuszy organizacji, jednak przyjęto określony sposób postępowania z tymi dokumentami. Pisma z organów prowadzących poprzez system elektronicznego zarządzania dokumentami były przydzielane wizytatorom nadzorującym placówki. Każdy wizytator był odpowiedzialny za opiniowanie arkuszy swoich szkół i placówek. W przypadku braku wpływu arkusza, wizytatorzy rozmawiali telefonicznie z przedstawicielami organu prowadzącego. W trakcie kontroli NIK, na podstawie 10 arkuszy organizacyjnych szkół podstawowych, w tym pięciu z oddziałami integracyjnymi, stwierdzono, że arkusze były prawidłowo opiniowane, zgodnie z przyjętym trybem postępowania.

(akta kontroli str.1017-1021)

Kuratorium wspierało uczniów zdolnych m.in. poprzez organizację konkursów przedmiotowych, dających uprawnienia w systemie egzaminacyjnym, których w roku szkolnym 2017/2018 zorganizowano 15 (wzięło w nich udział 17 985 uczniów), a w 2018/2019 roku 16 (wzięło w nich udział 16 125 uczniów). Na podstawie szczegółowego badania pięciu konkursów stwierdzono, że konkursy te zorganizowano zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad²³. Konkursy przygotowała i przeprowadziła wojewódzka komisja konkursowa powołana przez Kuratora Oświaty, która zatwierdziła również regulaminy poszczególnych konkursów.

W regulaminach tych określono m.in.:

- liczbę stopni konkursu oraz sposób i terminy przeprowadzania eliminacji, w tym ustalania i ogłaszania wyników,
- zakres wiedzy i umiejętności wymaganych na poszczególnych stopniach konkursu,
- wykaz literatury obowiązującej uczestników oraz stanowiącej pomoc dla nauczyciela,
- kryteria kwalifikowania uczestników do kolejnych stopni konkursu, warunki uzyskiwania wyróżnień oraz tytułów laureata lub finalisty konkursu,
- tryb pracy komisji na poszczególnych stopniach konkursu.

Trzy konkursy zorganizowane w roku szkolnym 2017/2018 były przedmiotem łącznie czterech skarg, z których trzy zostały uznane za częściowo zasadne. Dwa konkursy zorganizowane w roku 2018/2019 były przedmiotem czterech skarg, z których dwie zostały uznane za częściowo zasadne. W konkursach składano także odwołania od wyników – 113 w roku szkolnym 2017/2018 oraz 87 w roku szkolnym 2018/2019.

(akta kontroli str. 1049-1055)

²² Dz. U. poz. 649, ze zm.

²³ Dz. U. Nr 13, poz. 125, ze zm.

W ramach wspierania zdolnych uczniów Kuratorium m.in. zorganizowało lub współorganizowało:

- wojewódzki konkurs plastyczny, dotyczący życia i twórczości Stanisława Mońiuszki;
- wojewódzki konkurs dla szkół – test wiedzy o życiu i twórczości Stanisława Mońiuszki;
- I Powiatowy Konkurs Ortograficzny, we współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Sandomierzu, Wyższą Szkołą Humanistyczno-Przyrodniczą w Sandomierzu oraz Starostwem Powiatowym w Sandomierzu;
- konkurs filmowy *Dobry zawód – lepsza przyszłość!*;
- turniej piłki siatkowej dziewcząt i chłopców w ramach obchodów Europejskiego Tygodnia Sportu.

Kurator obejmował patronatem lub promował wydarzenia ukierunkowane na rozwijanie zainteresowań i talentów, np. VII Dyktando Niepodległościowe *Po polsku o historii*, Świętokrzyską Olimpiadę Wiedzy Konsumenckiej, konkurs *Ratuj naturę, zbieraj makulaturę*, konkurs fotograficzny *Świętokrzyskie dla Europy*. Ponadto Kuratorium zamieszczało na swojej stronie internetowej informacje o konkursach, projektach, akcjach i programach edukacyjnych organizowanych przez zewnętrzne instytucje oświatowe.

(akta kontroli str.1056-1060)

W badanych latach szkolnych nie wpłynęły do Kuratorium skargi związane z indywidualizacją kształcenia po zmianie przepisów. W roku szkolnym 2017/2018 do Kuratorium wpłynęło 28 skarg, a w roku szkolnym 2018/2019 – 84, w tym skargi dotyczące udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole czy placówce.

Na podstawie analizy 10 spraw ustalono, że Kuratorium rozpatrywało skargi zgodnie z przepisami z działu VIII ustawy Kodeks postępowania administracyjnego oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 roku w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków²⁴. Kurator podjął odpowiednie działania (m.in. kontrole doraźne) w celu zbadania i wyjaśnienia spraw. Skargi zostały załatwione terminowo. Analiza skarg nie wskazywała na systemowe problemy, związane z przepisami o indywidualizacji kształcenia.

W kontrolowanym okresie w Kuratorium nie prowadzono kontroli zewnętrznych dotyczących indywidualizacji kształcenia

(akta kontroli str. 1061-1062)

W kontrolowanych latach szkolnych liczba uczniów:

- indywidualnie nauczanych zmalała z 878 w roku 2017/2018 do 476 w roku 2018/2019 (spadek o 45%),
- realizujących obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą (za zgodą dyrektora szkoły) zmalała z 23 do 19 (o 17%),
- realizujących zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia wzrosła z 50 w roku szkolnym 2017/2018 do 124 w roku szkolnym 2018/2019 (o 148%);
- biorących udział w zajęciach indywidualnych lub w małych grupach wzrosła z 245 w roku 2017/2018 do 595 w roku 2018/2019 (o 143%).

Według danych pozyskanych przez Kuratorium z gmin i powiatów (dane te nie są gromadzone w Systemie Informacji Oświatowej), w poszczególnych latach objętych kontrolą z nauczania indywidualnego w domu na rzecz zajęć z klasami zrezygnowało odpowiednio 23 i 16 uczniów szkół podstawowych, sześciu i czterech uczniów gimnazjów oraz jeden i sześciu uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

(akta kontroli str. 1063-1066)

²⁴ Dz. U. Nr 5, poz. 46.

Kurator wskazał m.in. następujące skutki wprowadzonych zmian w przepisach oświatowych:

- zwiększenie liczby uczniów niepełnosprawnych realizujących obowiązek szkolny lub nauki w szkołach ogólnodostępnych;
- dzieci i uczniowie objęci indywidualnym przygotowaniem przedszkolnym lub indywidualnym nauczaniem uczestniczą w zajęciach rewalidacyjnych, w formach pomocy psychologiczno-pedagogicznej poza tygodniowym wymiarem godzin zajęć;
- znaczne zmniejszenie liczby wydawanych przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania;
- organizowanie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka w podmiotach, które zatrudniają kadrę posiadającą kwalifikacje do prowadzenia zajęć w ramach wczesnego wspomagania, oraz dysponują pomieszczeniami wyposażonymi w sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne, odpowiednie do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci;
- szkoły specjalne zatrudniające specjalistów z różnych działów pedagogiki specjalnej stały się placówkami otwartymi na potrzeby nauczycieli i rodziców uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do szkół ogólnodostępnych (m.in. punkty konsultacyjne);
- wystąpiły trudności w zatrudnianiu nauczycieli posiadających kwalifikacje do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych lub zatrudnianych w celu współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych w przedszkolach ogólnodostępnych i szkołach ogólnodostępnych;
- do Kuratorium wpływa znaczna liczba wniosków dyrektorów placówek i szkół ogólnodostępnych o wyrażenie zgody na zatrudnienie nauczycieli bez kwalifikacji do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych lub zatrudnienie nauczyciela wspomagającego dla uczniów z autyzmem, zespołem Aspergera lub niepełnosprawnością sprzężoną.

Odnosząc się do kwestii obszarów, w których dalsze zmiany byłyby pożądane, Kurator wskazał konieczność wprowadzenia zmian w zakresie dostępności usług świadczonych przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne w godzinach dogodnych dla uczniów i ich rodziców.

(akta kontroli str.1067-1070)

Wizytator ds. SPE wskazała m.in., że:

- od momentu wprowadzenia zmian zmniejszyła się znacznie liczba wydawanych orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania i tym samym zmniejszyło się ryzyko długotrwałego wyłączenia dziecka/ucznia z grupy rówieśniczej, co ma kluczowe znaczenie dla rozwoju jego osobowości i kompetencji emocjonalno-społecznych;
- systematycznie zwiększa się liczba przypadków organizacji zajęć w oparciu o opinię w sprawie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia oraz organizacji zajęć indywidualnych lub w grupie do 5 dzieci/uczniów niepełnosprawnych;
- wprowadzenie zapisu pozwalającego na czasowe zawieszenie nauczania indywidualnego (na wniosek rodziców i na podstawie zaświadczenia lekarskiego) na okres wskazany w zaświadczeniu lekarskim bez konieczności uzyskania nowego orzeczenia umożliwiło płynną organizację kształcenia i zwolniło rodziców i poradnie psychologiczno-pedagogiczne od wszczęcia kolejnej procedury uzyskania nowego orzeczenia. Podobne ułatwienie dotyczy możliwości realizacji zajęć indywidualnie lub w mniejszej grupie;
- poszerzony został zakres obserwacji prowadzonych przez nauczycieli i specjalistów o rozpoznanie czynników środowiskowych, które wpływają na funkcjonowanie dziecka/ucznia w szkole/placówce;

- wdrożone zmiany zwiększają efektywność świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak również służą podtrzymywaniu więzi rodzinnych oraz integracji dzieci/uczniów ze społecznością szkolną;
- wprowadzone zmiany legislacyjne wpłynęły znacząco na zwiększenie dostępności do wsparcia udzielanego na terenie szkoły również poprzez wprowadzenie obowiązku dla szkół określenia godzin na realizację zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w arkuszu organizacji szkoły. Dzięki tej zmianie organ sprawujący nadzór pedagogiczny, podczas opiniowania arkuszy organizacji szkół/placówek oraz zmian wprowadzanych do arkuszy zwraca uwagę na zaplanowanie godzin na realizację ww. zajęć (...);
- niezwykle istotnym z punktu nadzoru pedagogicznego jest zapis w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w którym określono warunki, które musi spełnić poradnia, uwzględniane przez kuratora oświaty przy wskazywaniu poradni uprawnionych do wydawania orzeczeń i opinii dla dzieci niewidomych, słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących oraz z autyzmem w tym z zespołem Aspergera. Wprowadzona zmiana doprowadziła do wyeliminowania przypadków, gdzie w składzie zespołów orzekających nie znajdowali się specjaliści w zakresie danego rodzaju niepełnosprawności lub poradnia nie zapewniała narzędzi diagnostycznych niezbędnych do przeprowadzenia diagnozy.

(akta kontroli str.1074-1077)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność skontrolowanej jednostki w zakresie monitorowania wdrożonych zmian dotyczących indywidualizacji procesu nauczania.

Kurator monitorował zmiany dotyczące indywidualizacji procesu nauczania w ramach nadzoru pedagogicznego. Prawidłowo wydano decyzję administracyjną dotyczącą odwołania od orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz rozpatrywano skargi. Kurator w celu wspierania dzieci zdolnych, w okresie objętym kontrolą organizował i współorganizował konkursy i olimpiady tematyczne, promował projekty edukacyjne i naukowe oraz inne wydarzenia rozwijające zainteresowania. Arkusze organizacji szkół opiniowane były terminowo oraz zgodnie z obowiązującą procedurą.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie przedstawia uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

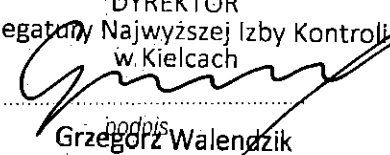
Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Kielce, 31 stycznia 2020 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Kielcach

Kontroler
Iwona Rezner
doradca ekonomiczny

.....
podpis

Dyrektor
Grzegorz Walendzik
DYREKTOR
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Kielcach

.....
podpis
Grzegorz Walendzik